

378(082)
Ф 79

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА
ФУНДАЦІЯ ім. ОЛЕГА ОЛЬЖИЧА
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
ІНСТИТУТ
МІСЬКИЙ ТА ЖОВТНЕВИЙ РАЙОННИЙ ВІДДІЛИ
НАРОДНОЇ ОСВІТИ м. КРИВОГО РОГУ

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ
СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА
УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

(Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції)

частина II

КИЇВ—КРИВИЙ РІГ

1996 р.

Д. Т. ФЕДОРЕНКО,

м. Кривий Ріг

ДЖЕРЕЛА ДУХОВНОСТІ ЗАПОРІЗЬКОГО КОЗАЦТВА

Теоретичні основи включення матеріалів розвитку педагогічної думки і освіти Запорізької Січі до навчально-виховного процесу в початкових класах національної школи зросли на фактичних матеріалах духовності козацької педагогіки, на здобутках школи; освіти і виховання в Землях Війська Запорізького і зафіксували високий рівень розвитку культури, мистецтва, літератури, що на той час в країнах Європи були вельми новими, оригінальними і не мали собі аналогів.

Монументальні, художні, історико-мемуарні прозові твори, славнозвісні літописи Самійла Величка, Самовидця, гадяцького полковника Григорія Грабянки, «Історія Русів», поширені по всій країні і за її межами українські апокрифічні та фольклорні твори сповіщали світу високий рівень духовності, талановитого і працюючого, пісенного і миролюбивого населення Земель Війська Запорізького.

Учителі різних типів шкіл Запорізької Січі включали до педагогічного процесу твори на теми біблійських казань і оповідей, фольклорні і літературні твори тодішніх авторів, рукописні збірки повчальних порад, рецептів, заклинань, численні анонімні твори, які у списках були досить популярними, полемічні, філософські кращі перекладацькі твори, що сприяло активізації духовного виховання молоді і формування нового рівня духовності народу.

Найважливіші і винятково популярні твори Івана Вишенського («Книжка», «Послання до Домнікії», «Юрія Дрогоби́ча («Прогностична оцінка 1483 рооку»), Павла Русина («Похвала поезії», «Промовляє книга», «До книжечки»), поетичні і лінгвістичні твори Лаврентія Зизанія, Христофора Філарета, Даміана Наливайка та гатьох ін. утверджували духовність української людяності в епоху становлення козцтва і гетьманщини та формування шкільництва і освіти Запорізької Січі, найбільш прогресивного державотворення того часу.

Загальновідомо, що більшість гетьманів, полковників, отаманів і старшин Війська Запорозького мали вищу освіту, яку здобували в Києво-Могилянській академії в давніх провідних університетах Європи.

Абсолютна більшість козацтва і мешканців паланкових поселень були грамотними, мали Біблію чи Євангелія, Часослов, свято дотримувалися народних традицій і обрядів, віри своїх пращурів, неписаних законів народної моралі, що і формувало основу духовності тогочасних українців.

Це школа і педагогічна думка Запорозької Січі, дала світу класно-урочну систему, так добре потім описану Яном Амосом Коменським, яка облетіла світ і ще й нині є неперевершеною.

Народжена в Україні класно-урочна система з одного боку стала результативним виразником духовних надбань попередніх поколінь народу, з іншого — засобом формування нових здобутків духовності і морального виховання учнівської молоді.

Вітзичняна педагогічна наука України пишається тим, що в часи козацтва і гетьманщини закладені основи і розвинулись найбільш суттєві ідеї духовності, що складалася з суцільної грамотності населення, високої інтелектуальності, навчання грамоти і письма, читанню по «рубриках», «грамотників», «числовників», «псалтирщиків», «октоїшників» та ін., що походять від назв навчальних книг того часу; ідеї підготовки спеціальних учительських кадрів, що в Україні здійснювалося вперше серед всіх найближчих зарубіжних країнах.

Підготовка учнів до спілкування з конем (конярство, верхова їзда, кавалерія, догляд, селекційна робота, лікування і т. ін.), навчання нетрадиційним народним методам медицини і фітотерапії, веденню хатнього господарства, сільськогосподарських робіт, ремесел і промислів — це все те, що й сьогодні проситься повернутися до школи як найбільш ефективний і результативний засіб формування духовності юної особистості і виховання національної самосвідомості, без чого вести мову про відновлення національної школи України і духовності народу просто не варто.

В. БЕЛКОВА,

МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКЕ МИСТЕЦТВО

ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ

НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ

Музичне виконавство, завдяки якому твори музичного мистецтва постають перед слухачами в своєму реальному бутті — в живому звучанні — найважливіша ланка складної